

1. Vývoj zahraničného obchodu SR a jeho problémy

1948 – v Československu bol zoštátnený celý zahraničný obchod

Zoštátnením zahraničného obchodu sa vytvoril monopol v oblasti zahraničného obchodu. Štátom určené subjekty mohli uskutočňovať vývoznú a dovoznú činnosť.

1953 – boli zriadené podniky zahraničného obchodu (PZO). Boli to samostatné právnické osoby, štát neručil za ich ekonomickú podnikateľskú činnosť a ony neručili za záväzky štátu.

Vytvorením monopolu zahraničného obchodu došlo k oddeleniu výroby a vnútorného obchodu od zahraničného trhu. Výrobné podniky úplne stratili kontakty so svetovými trhmi, čo malo negatívne dôsledky.

polovica 60. rokov – dochádza k ďalšej reorganizácii PZO. Niektoré podniky sa pretransformovali na a.s. so spoluúčasťou výrobných podnikov. Výhodou bolo, že sa výrobné podniky zúčastňovali na obchodných rokovaniach so zahraničnými partnermi, cestovali na medzinárodné výstavy a pod. Táto nová organizačná štruktúra umožnila lepšie prepojenie domácej výroby so zahraničnými odberateľmi.

koniec 60. rokov – monopol v oblasti zahraničného obchodu bol narušený, pretože povolenie podnikat' v zahraničí získavajú výrobné i obchodné podniky

1989 – dochádza k liberalizácii zahraničnoobchodnej činnosti. Skoro 150 organizácií získalo súhlas vykonávať trvalé zahraničnoobchodnú činnosť a 84 organizácií dostalo dočasné povolenie vykonávať túto činnosť na dobu určitú.

1990 – boli stanovené isté podmienky na získanie povolenia v oblasti podnikania so zahraničím:

- právnické osoby – zloženie kaucie vo výške 100 000 Kčs
- fyzické osoby 20 000 Kčs

1991 – situácia sa nad'alej zjednodušuje, pre subjekty sa stačilo zapísať do podnikového registra, a tým mohli podnikat' v zahraničnoobchodnej oblasti

1993 – 1998

- vývoz tovaru má stúpajúcu tendenciu
- dochádza k nárastu schodku obchodnej bilancie (rok 1998 82,7 mld.), čo zaťažuje platobnú bilanciu a pôsobí na kurz slovenskej koruny

Schodok obchodnej bilancie je spôsobený viacerými vnútornými a vonkajšími faktormi.

Vnútorné faktory:

- 1.nárast domácej spotreby o 17 až 20% (vyrobené produkty sa spotrebovali doma) → zníženie vývozu → bankrot a nejasnosti výroby niekoľkých rozhodujúcich strojárnských firiem
- 2.nízka exportná výkonnosť ešte fungujúcich strojárnských firiem

Vonkajšie faktory:

situácia na trhoch vyspelých štátov → produkty sa predávali ťažšie

1. objavujú sa príznaky svetovej krízy v hutníckych komoditách

2. objavujú sa noví exportéri z bývalého ZSSR a iných krajín na svetových trhoch s hutníckym tovarom

1997 – koncom roka sa začali prejavovať **opatrenia vlády na podporu exportu** (aplikácia dovoznej prirážky, sprísnenie a uplatnenie certifikátu, stanovenia dovozných kvót na niektoré potravinárske a poľnohospodárske výrobky). Tieto opatrenia **pôsobili na útlm dovozu, pozitívne ovplyvnili obchodnú bilanciu a vytvorili priestor na predaj domácej produkcie**. Obmedzovanie dovozu je signálom nedostatočnej exportnej výkonnosti, ukazuje zaostalosť výroby, nesprávnu štruktúru výrobných podnikov i celého národného hospodárstva SR. Rovnako obmedzovanie dovozu modernej vyspelej technológie v rámci technicko-inovačného rozvoja brzdí podmienky na rast produktivity práce a konkurencieschopnosť v budúcnosti.

A B Zahraničný obchod, jeho funkcie, úlohy, význam

Čím je krajina hospodársky vyspelejšia, tým má väčšie predpoklady zapájať sa do **medzinárodnej del'by práce** prostredníctvom zahraničného obchodu. Zapojením krajiny do medzinárodnej del'by práce sa rozširujú jej vývozné aj dovozné možnosti (dovozom sa prekonávajú bariéry domácej ekonomiky), čo sa prejaví v úspore národnej práce, v hospodárskom raste.

Dnes už takmer každá krajina závisí od medzinárodnej del'by práce, čo sa prejavuje v **špecializácii** (znižovanie sortimentu výroby; rozširovanie sortimentu spotreby vyvoláva zvyšovanie dovozu) a **kooperácii výroby**. Medzinárodný obchod je výsledkom medzinárodnej del'by práce. **Rozsah zapojenia krajiny do medzinárodnej del'by práce závisí od** prírodných, historických, technických, ekonomických (vybavenosti krajiny výrobnými faktormi – práca, pôda, kapitál) aj politických podmienok. Čím ďalej, tým viac sú krajiny od seba ekonomicky závislé. Vzájomná ekonomická spolupráca krajín vyúsťuje do **ekonomickej interdependencie**.

Podstatou ekonomickej interdependencie je vzájomná závislosť štátov od ekonomickej spolupráce.

Ďalším dôsledkom medzinárodnej del'by práce je **integrácia**.

Medzinárodná ekonomická integrácia – proces postupného vzájomného prepojenia, prispôsobovania a zblížovania jednotlivých národných ekonomík, ich ekonomických štruktúr, proces prehĺbovania závislostí medzi nimi a postupnej transformácie národných ekonomických štruktúr na novú ekonomickú štruktúru vznikajúceho regionálneho hospodárskeho komplexu.

Medzinárodný obchod – zahŕňa medzinárodnú výmenu tovarov a služieb medzi skupinou krajín v rámci medzinárodného zoskupenia. Má nezastupiteľné miesto pri rozširovaní spotrebných možností krajín, pretože umožňuje krajine spotrebovať viac tovaru, ako by spotrebovala v situácii, keby boli hranice uzavreté. Prínos je v tom, že umožňuje rozšíriť sortiment spotreby o statky, ktoré krajina z rôznych dôvodov nie je schopná vyrobiť.

Zahraničný obchod – jeden zo spôsobov zapojenia národného hospodárstva jednej krajiny do medzinárodnej del'by práce s inými krajinami. Je súčasťou národného reprodukčného procesu, pričom má pomerne samostatné postavenie.

Zahranično-hospodárska politika štátu – je súčasťou hospodárskej politiky štátu a tvorí súhrn zásad a opatrení, ktorými štát usmerňuje oblasť zahraničného obchodu.

Rozsah a úroveň zapojenia krajiny do medzinárodnej del'by práce závisí od:

- veľkosti domáceho trhu
- výrobných možností priemyselných aj poľnohospodárskych firiem
- prírodného bohatstva, klimatických podmienok
- iných skutočností (geografická poloha, politická situácia)

V zahranično-obchodnej politike sa môžu ciele dosiahnuť formou protekcionizmu alebo liberalizmu.

Protekcionizmus – podpora domácej výroby a jej vývozu.

Liberalizmus – zásada slobodného obchodovania a znamená nezasahovanie štátu do trhových vzťahov a odstraňovanie všetkých prekážok v oblasti vývozu aj dovozu.

V súčasnosti štatistika člení obchod na dve hlavné kategórie:

- Maloobchod
- Veľkoobchod

Základné funkcie zahraničného obchodu

- **Transformačná funkcia** – vplyv zahraničného obchodu na utváranie stavu národnej ekonomickej rovnováhy. Podstatou je transformácia štruktúry domácej produkcie na štruktúru žiaducu v oblasti použitia na výrobnú i osobnú spotrebu.
- **Rastová funkcia** - ide o naplnenie hľadiska „ekonómie času“ výsledkom úspory práce pri zapojení do medzinárodnej del'by práce. Export zároveň výrazne ovplyvňuje domácu výrobu a jej špecializáciu.
- **Bariéra rastu domácej ekonomiky** – tieto názory vychádzajú z hospodárskej zaostalosti rozvojových krajín. Silné zahraničné firmy (krajiny) vývozom do takýchto krajín sa stávajú brzdou rozvoja domácej priemyselnej výroby. Zahraničný obchod (import) sa stáva brzdou rozvoja domácej výroby, znižuje národný produkt. Odborníci sú za protekcionistické opatrenia až dovedy, kým priemyselné odvetvia hospodársky zaostalých krajín nie sú na takej úrovni, aby mohli konkurovať zahraničným firmám na domacom trhu, a to dovedy, kým domáca výroba nedosiahne „zrelosť“ (konkurenčnú schopnosť).

Intenzita zahraničného obchodu – súvisí a vývojom a úrovňou hrubého domáceho produktu. Ekonomicky vyspelejšie krajiny sa zapájajú intenzívnejšie do zahranično-obchodných vzťahov a krajiny, kde hrubý domáci produkt je nižší sa zapájajú menej intenzívne. Vyjadruje stupeň otvorenosti krajiny v oblasti vonkajších ekonomických vzťahov.

Intenzitu zahraničného obchodu môžeme vyjadriť:

- **podielom vývozu na HDP** (ukazovateľ konkurencieschopnosti krajiny, jej technickej úrovne, ukazuje úroveň pridanej hodnoty v príslušnej krajine)
- **objemom vývozu v USD na obyvateľa** (charakterizuje vnútornú štruktúru ekonomiky, svedčí tiež o kvalifikačnej štruktúre obyvateľstva)

C Komoditná a teritoriálna štruktúra ZO

Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu SR

Teritoriálna orientácia zahraničného obchodu každej krajiny je vlastne výsledkom mnohých činiteľov (prírodné podmienky, surovinové a energetické možnosti, nedostatok domáceho kapitálu atď.)

V teritoriálnej orientácii sú zahrnuté krátkodobé i výhľadové ciele domácej ekonomiky, ale aj ambície smerovania hospodárskych spoločenských i politicko-vojenských záujmov.

1989	70% vývozu smerovalo do krajín RVHP
	14% do rozvojových krajín
	16% do rozvinutých krajín
2000	90% do EÚ

Komoditná štruktúra zahraničného obchodu SR

Transformácia slovenskej ekonomiky na trhovú do značnej miery poznačila výrobu vo viacerých odvetviach národného hospodárstva. Štrukturálne zmeny sa najviac týkajú strojárnských podnikov, špeciálnej výroby atď. Práve v prípade týchto komodít došlo k značnému zníženiu vývozu a zvýšeniu dovozu. V SR badať tendenciu dominancie dovozu nad vývozom a z toho plynúci deficit zahraničného obchodu. Osobitnou kapitolou sloven. zahr. obchodu sú agroprodukty, pretože sa podieľajú na deficite vo výške 20,3 mld. Sk. Dlhodobý rozvoj exportnej výkonnosti musí byť založený prednostne na zvyšovaní pridanej hodnoty exportnej produkcie.